

PETER VOULKOS SERAMİKLERİ: MALZEMEDEN KAÇIŞ OLMADIĞINDAN BİÇİME KAÇIŞ

PETER VOULKOS CERAMICS: ESCAPE INTO FORM AS THERE IS NO
ESCAPE FROM MATERIAL

Öğr. Gör. Hayati ÇİL

Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Soma MYO, Tasarım Bölümü,
hayaticil@hotmail.com

Manisa / Türkiye

ORCID: 0000-0003-4595-488X

ÖZET

Seramik sanatı ve tasarımının medeniyet sürecinde insanlığın sanat ve zanaat üretiminin başını çektiği düşünülmektedir. Geçmiş bu denli birikimli olan seramik, dolayısıyla izleyici okumasında yer etmiş kalıcı bir anlama sahiptir. Bu durum, seramiğin ilkelden bu yana bir bakıma varlığını borçlu olduğu eşya tabiatından ileri gelmektedir. Tarihsel olarak seramiğin imgesel ve obje karakteristiği ve buna bağlı anlamı ilkel ihtiyaçlarla şekillenen, yaşama yardımcı işlevsel malzemelere, bu bakımdan da eşyaya dönüşen bir süreç izler. Bu anlamda seramik izleyici zihninde seramiğin ilişkilendirildiği eşya karakteristiğiyle ilgili kültürlerarası bir düzgülü oluşturmuştur. Bu bağlamda seramik sanatı özelinde malzemenin ve geleneksel nesne üretiminin getirisi işlevsel biçim göstergebilimsel bir ifadeye de kavuşmaktadır.

Özellikle 1960 sonrası değişen sanatsal anlatım ve iyiden iyiye parçalanmış geleneksel sanat anlayışı karşısında seramik sanatının bu atmosferin sultasından disiplinin işlevsellikle ilgili kendi iç çatışmasıyla geçtiği görülür. Seramik sanatçısı ya da malzeme olarak seramiği yeğleyen, sanat objesi üretiminde seramik teknolojisini kullanan sanatçılar, seramiğin geleneksel kodlarından sıyrılmayı ve öznel sanat yaratılarını disiplinin karakterini oluşturan malzemeye sadık kalarak ortaya koymayı ancak biçime dair yürüttükleri pratiklerle mümkün kılmışlardır.

Bu anlamda sanat pratiği ele alınan Peter Voulkos'un seramik biçime müdahalesinde biçimde uyguladığı kesme, ekleme, delme, asamblaj gibi işlevi ortadan kaldıran, işlev ve onun getirisi kullanılabilirlik gibi önceden belirlenmiş, kanıksanmış durumunun dışında, işlevsel bağlamından kopararak ve sezgisel biçimlendirme anlayışıyla soyut dışavurumcu tavrı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seramik Sanatı, Peter Voulkos, Çağdaş Sanat

ABSTRACT

It is thought that the art and design of ceramics led the art and craft production of humanity in the civilization process. Ceramics, which has such a rich history, has a permanent meaning that has taken its place in the audience's visual reading. This situation arises from the nature of the goods to which ceramics has owed its existence since primitive times.

Historically, the imaginary and object characteristics of ceramics and the meaning associated with it follow a process that is shaped by primitive needs, turning into functional materials that help life, and in this respect, into goods. In this sense, ceramics created an intercultural code in the minds of the audience regarding the characteristics of the goods with which ceramics is associated. In this context, the return of the material and traditional object production in the art of ceramics also gains a functional form semiotic expression.

Especially in the face of the changing artistic expression and the traditional understanding of art, which was falling apart after 1960, it is seen that the art of ceramics passed over this atmosphere with the discipline's own inner conflict regarding functionality. Ceramic artists or artists who prefer ceramics as a material and use ceramic technology in the production of art objects have made it possible to get rid of the traditional codes of ceramics and to reveal their subjective art creations by being loyal to the material that forms the character of the discipline only through the practices they carry out regarding form.

In this sense, Peter Voulkos, whose art practice is discussed, has an abstract expressionist attitude that eliminates functions such as cutting, adding, drilling and assemblage, which he applies in his intervention to ceramic form, apart from the predetermined and taken-for-granted situation such as function and usability, by breaking it off from its functional context and with an intuitive understanding of shaping examined.

Keywords: Ceramic Art, Peter Voulkos, Contemporary art

1. GİRİŞ

Seramiğin geleneksel karakteristiği ona eşya ve işlevsellikle ilintili bir kod atfedilmesine sebep olmuştur. İzleyicinin belleğindeki biçimle ilgili bu kodun sanat objesinin izleyici tarafından okunmasında önemli bir rolü vardır. Buna paralel, özellikle modernizm sonrası seramik sanatı adına üretilen sanat nesneleriyle “seramik” yalnızca malzeme olarak sanatçının biçim üretmede tercih ettiği bir medyum değil, aynı zamanda köklü kültürel birikimlere dayanan anlamsal bir nitelikle kavramsal boyut, detaylı ve deneyim gerektiren üretim süreciyle de ustalık gerektiren bir zemin kazanmıştır.

Modernizm sonrası bir sanat pratiği olarak seramik işlevsel nesnelerin işlevselliğinin bozulması gibi nesneyi bağlamından koparan biçimsel düzenlemelerle nesnenin formda ve anlamda maruz kaldığı biçimsel ve kavramsal değişim günümüz sanatının da çevresini oluşturur.

Çağdaş sanatta üretilen objelerin anlam ve biçimi sanatçının üslup ve bilişsel yönlendirmeleriyle varlık bulur. Bu anlamda seramik sanatı malzeme ve biçim gibi içerik bakımından belirli kavramlar obje yaratımı üzerinde etkili olmuştur. Seramik sanatı üretim malzemesinin ikâmesi olmadığı sınırları belirli bir disiplindir, bu durumun sınırlılığı aynı zamanda üretimde farklı yöntemler, pişirim teknikleri, çoğaltma üzerine önermeler gibi çeşitliliklere zemin hazırlarken bunun yanı sıra üreteni biçim üzerine yoğunlaştırdığı söylenebilir. Bu anlamda biçim üzerine var edilen uygulamalarda seramik gibi geleneksel zemini çok güçlü olan bir disiplinde gelenekseli dönüştürerek sanatçının nesneye bilişsel ele alışıyla önemini üretim sürecine dahil eder ve sanat nesnesinin yalnızca biçim olarak değil, sanatçının düşünsel tavrının da objeye etkisini önemli kılmaktadır.

Seramik sanatında çağdaş üretim sürecindeki geleneksel biçimler üzerine sanatçının üslupsal müdahaleleri objeyi izleyici adına farklı bir kimliğe büründürür; böylelikle sanatçı, izleyici ve obje arasında bir diyaloga zemin hazırlar. Kap gibi işlevsel seramik objeye müdahaleyle gelen bu dönüşümü Peter Voulkos'un sanatı özelinde ele almak sadece seramikte biçim üzerine değil, aynı zamanda çağdaş seramik sanatı dinamiği adına açıklayıcı olacaktır.

Resim 1. Peter Voukos, Shogun, 1996, Anderson koleksiyonu, Stanford Üniversitesi.

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

2.1. SERAMİĞİN İŞLEVSEL KİMLİĞİ

Seramik tasarımı izleyici belleğinde varoluşuna sebep olan ve çoğunlukla işleve dayanan biçimlerle karşılık bulmuştur. Bu biçimler işlevsel amaçlarla farklılık kazanmış, basit kaplardan karmaşık ve dekorlu tasarımlara kadar tasarım değişikliklerini işlevsellik belirli kılmıştır.

“Seramikte biçim objenin kendisini temsil eder. Bu kavrama örnek olarak çanak biçimi, çaydanlık biçimi ya da fincan biçimi verilebilir. Ancak çanağa, çaydanlığa ya da fincana ait tek bir biçimden söz edilemez. Seramikle ilişkili her form ister endüstriyel isterse serbest yöntemler ile üretilmiş olsun, birbirinden bağımsız öğeler ve plastik farklılıklar taşır. İşlevsel amaç aynı, fakat biçim farklıdır.”(Er, 2013: 76)

İşlevsel temelli biçimler doğal olarak kap formu seramik disiplininin en temel üretim biçimleridir. Konu hakkında Del Vecchio “Seramik sanatının bin yıllık tarihi içinde uzanan iki altın sütun vardır. Bunlar çanak ve figürdür.”(Del Vecchio, 2001: 148) der. Bu durumda figür genel kanı itibarıyla heykel sanatı kümesine dahil edileceğinden çömlekçilik formları seramiğin temel taşıdır. Bu bakımdan seramik kavramının seramik eşyalar, işlevsel formlar gibi izleyici zihninde karşılık bulması anlaşılır bir durumdur.

Seramik, tasarım ya da sanat objesi fark etmeksizin üretim teknolojisi çamur biçimlendirme, pişirim, sırlama gibi basamakları içeren bir disiplin bütünüdür. Bu bakımdan diğer disiplinlerden farklı olarak geçmişten günümüze geleneksel bir çizgi izler. Bu çizgi üretim zorunluluğunu oluşturduğundan kaçınılmazdır ve bağlayıcıdır. Bu durumda bağlayıcı, kısıtlayıcı gereklilik seramiğin modernizmde disiplinin iç problemlerine dönülmesi, biçim üzerine yoğunlaşılacak dönemde dar bir zemine oturduğu söylenebilir fakat modernizm sonrasında salık verdiği biçim karşıtı anti biçim tavrıyla yaratıda serbestleştiği görülmektedir.

2.2. PETER VOULKOS VE BİÇİM

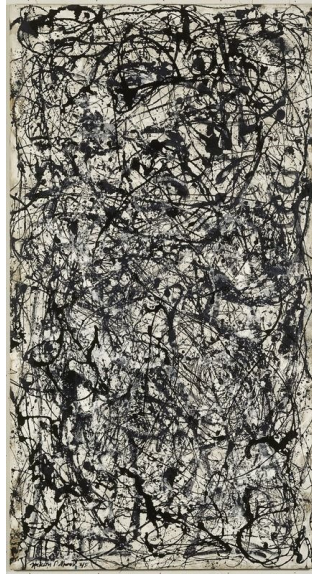
“Sadece dünün inançlarını reddeden hayattadır.”

Kâzimir Maleviç

Bugün çağdaş seramik sanatı adına sözü edilen birikimde gerek seramik sanatı yaratısının kavramsal inşası, gerekse biçim üzerine ortaya koydukları normlarla Peter Voulkos ve arkadaşlarının payı büyüktür. Voulkos’un temel çömlekçilik formlarını ele alması itibarıyla, sadece bunları üslupsal biçimlendirme tarzıyla ele almasıyla değil, aynı zamanda seramik biçimde performans, deneyim gibi bilişsel ve kavramsal altyapısıyla kendisini seramik sanatı adına örnek bir yere koyar. Voulkos’un geleneksel yöntemlerle geleneksel formları ironik olarak yeni bir ele alışla yeni biçimde yaratması geleneksel inancı reddediş, modernizm sonrası irrasyonellik olarak değerlendirilebilir.

Şüphesiz Voulkos’un soyut dışavurumculuğu seramiklerine taşımasında 1950’lerin başında soyut dışavurumcu ressamlarla tanışmış ve onlardan esinlenmiş olması etkilidir. Buna paralel A.B.D’de etkili olan, sanatın merkezini kendine çekme çabasının çağdaş sanat pratiklerinin desteklendiği, yeni sanat hareketlerinin devinim kazandığı bir ortam oluşturduğu görülür.

“Sanatçı, bir konuşmasında, “Jackson Pollock’tan ve eski sanat geleneklerini yıkmanın efsanevi yönünden çok etkilendim...Resimde bile dokunaklı bir dönemdi ve seramiklerimin resimlerle paralel olduğunu hissettim“ demiştir. Çamurun plastikliğine; resmin enerjisi ile Soyut Dışavurumculuk’un doğaçlama ve sezgiselliğini katmıştır.”(Taşpınar, 2019: 73)(Resim 2)

Resim 2. Jackson Pollock, Numara 26 A, Siyah ve Beyaz, 1948, Pompidou Center, Paris

Modernizm sonrasının tasarım yerine rastlantısallığı yeğlediği, yapıt yanı sıra sürecin öne çıktığı bir düzende Voulkos’un yapıtlarına yansıtıkları seramik sanatı adına iyi birer örnek olarak gösterilebilir. İhab Hassan’ın ortaya koyduğu modernizm ve postmodernizm arasındaki zıtlıklara bakıldığında bu durum netlik kazanmaktadır.(Tablo 1)

Modernizm	Postmodernizm
Form (bağlaç, kapalı)	Antiform (ayırıcı, açık)
Amaçlı	Oyun
Tasarım	Rastlantısal
Hiyerarşi	Anarşi
Sanat Nesnesi/Bitmiş Yapıt	Süreç/Performans/Happenning
Yaratma/Bütünleştirme	Yaratmayı bozma/Yapıbozum

Tablo 1. Ihab Hassan, Orpheus'un Parçalanması bölümünden alıntı, 1998: 269.

Diğer disiplinler gerek teknolojik yeniliklerle ortaya çıkan malzemeler gerekse değişen medyumlarla üretimlerinde farklı biçim varyasyonlarına ve bu bağlamda içerikte anlam dönüşümlerine ulaşabilmişlerdir. Seramik teknolojisi düşünüldüğünde elbette tabiatı gereği biçim yaratımında yenileyebileceği, ekleyebileceği ya da uzlaşabileceği herhangi bir yeni materyal olamaz; kaldı ki genel anlamda elbette seramik üretiminin böyle bir zorunluluğu da yoktur. Fakat Voulkos, Arneson, Frey gibi A.B.D.'de “yeni seramik sanatı” mefhumunun yaratılması adına oluşturdukları seramiğin geleneksel dilden ve okumadan sıyrılması, zanaatın güzel sanatlara dönüşümüne yaptıkları katkılar tümüyle biçim üzerine odaklanmaktadır.

Resim 3. Peter Voulkos, Notre Dame, 2001, Snite Museum of Art.

Voulkos sanatın diğer disiplinler ya da medyumlarında oluşan öncü değişimlerin olduğu bu ortamda seramik sanatında dolaylı olarak misyon üstlenir. Bu misyonda Voulkos sanat üretiminde özellikle işlevsel form üzerine müdahaleler barındıran bir pratik oluşturarak bilakis seramik zanaatının form örneklerini güzel sanatlar objelerine dönüştürme sürecinde seramik üretiminin zihinlerdeki karşılığı olan işlevsel formlardan oluşan çömlekçilik biçimlerini kavramsal olarak, üretimin bir parçası olarak kullandığı değerlendirilebilir. (Resim 3)

“Geleneksel olarak çömlek veya temsili heykel yapmak için kullanılan kil, şimdi bu çömlekçiler tarafından hemen hemen her türlü objeyi yapmak için kullanılıyordu... Seramiğe karşı tutum. Çalışmaları temel çömlek formlarında ortaya çıktı ve daha sonra kap kavramından tamamen heykelsi düşüncelere geçti.” (Slikva 1978, aktaran: Shiner, 2018: 383).

Bu bağlamda Voulkos'un yaptığı yalnızca dışavurumcu müdahale ve sürecin sergilenmesi değil aynı zamanda geleneksel çömlekçilik objelerinin birer temsilidir. Voulkos temsili objeyi ele aldığı yapıbozumsal biçimde yeniden inşa eder; geçmişi olan ya da hali hazırda bilinen işlevsel bir imajı dışlamadan, bizatihi kullanarak yeni bir nesneyle neticelendirir. Bu durumun avangard sanatın modernizm öncesi çizdiği bir çizgiyi takip ettiği değerlendirilebilir. "Avangard sanat geçmişten doğar, önceden var olan sanat anlayışını değiştirir." (Carroll, 1999: 245) (Resim 4)

Resim 4. Peter Voulkos, İsimless tabak, 1975, Sotheby's koleksiyonu, New York.

Voulkos biçim anlayışının etkisi olarak basit kap formunu dönüştürdüğü yeni objeyle kendisini modernizm sonrasında disiplinlerarasılığına konumlandırmıştır. Shiner konu hakkında "Çok geçmeden Voulkos ve onun yolunda gidenler "çömlekçi" veya "zanaatçı" olarak değil "seramik heykeltıraşı" olarak anılmaya başlıyorlardı" der(Slikva 1978, aktaran: Shiner, 2018: 383).(Resim 5)

Resim 5. Peter Voulkos, kızıl nehir, 1960, Whitney Museum of American Art, New York.

Voukos'un basit kaplara benzer geleneksel biçimleri dönüştürmesi modernizm sonrası dönemde sanatçının üreten ya da üretime yön veren bir erk olmasının yanı sıra onu bireyselleştirmeyle bir özne var ederek öne çıkarması olarak da değerlendirilebilir. Fikir sanatındaki benzer şekilde sanatçı objeyi dönüştürücü olması itibarıyla ortaya çıkan yaratı esasen sanatçının eylemidir. Bu anlamda örneğin resim sanatında biçime dair Maleviç'in evrensel ve herkese ait geometrik bir şekli kendine mülk etmesi gibi yaratmak eylemi sanatçıya-özneye bağlanmıştır. (Resim 6) Anonim biçimler üreten sanatçı yarattığı nesnenin biricikliğini çoğunlukla bireysel üsluba varan özel imlerle belirler; örneğin Ebuziyya en temel evrensel bir çömlekçilik formu üslupsal bir çizgi dekor ile kendine ait kılmıştır.(Resim 7)

(soldaki) Resim 6. Siyah Kare, 1915, tuval üzerine yağlıboya, 79.5x79.5 cm, Tretyakov Galerisi
(sağdaki) Resim 7. Alev Ebuzziya Siesbye, Seramik, 1982, 8x12 cm

3. SONUÇ

Seramik teknoloji kökeni bakımından diğer disiplinlerden ayrılır. Hem biçim hem de malzeme teknolojisi bakımından ilkel dönemden günümüze oluşturduğu düzgü dili, kırılğan fakat sonsuz dayanımıyla arşiv niteliği taşıması bakımından sanat disiplinleri arasında yeganedir ve bu anlamda varlığını malzemeye borçludur. Malzemenin bu denli belirleyici olduğu bir düzlemde seramik sanatının, özellikle modernizm sonrasındaki nesne üretim kaygısında biçime odaklanması anlaşılır bir durumdur.

Krauss avangartlığın yaratmada özgünlük dürtüsü üzerine sözüne ettiği “biçimsel yenilikten çok yaşamın kaynaklarına işaret eden organik bir metafor.”(Harrison, Wood, 2016: 1084) referansına Voukos'un biçim üretiminde hem avangart özgünlüğü hem de geleneksel-işlevsel formlarla biçimde yeniliği yakalaması örnek teşkil eder.

Günümüz sanatının temellerini kavram, sanat ve dil oluşturmaktadır. Voukos her bakımdan güncel bir dil kullanmış olsa da yaratısında malzeme ve biçimle bağlı olduğu çıparlarla kökensel naifliği özünde barındırır. Bunu yaparken malzemenin gelenek yüklü geçmişiyile güncel yaratısı arasında koşulsuz bir ayırım yapmaz. Bu bakımdan Voukos sanat yaratısında biçim üzerine kaçınılmaz olan değişimlerle sadece fikrî değil, aynı zamanda deneyim temelli eserler ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

CARROLL, N. (1999). **PHILOSOPHY OF ART a contemporary introduction**, Routledge, Londra ve New York.

Del VECCHIO, M. (2001). **Postmodern Ceramics**. London: Thames&Hudson.

ER, Ahmet C. & ÇİZER, S. (2013). **Seramik Sanatında İşlevsel Simge Biçim Kavramı**, AKDENİZ SANAT DERGİSİ, 2013, Cilt 6, Sayı 12

HARRISON, C. & WOOD, P. (2016). **SANAT VE KURAM 1900-2000 DEĞİŞEN FİKİRLER ANTOLOJİSİ**, İstanbul: Küre Yayınları.

HASSAN, I. (1998). **Postmodern American Fiction: A Norton Anthology**, New York : W.W. Norton.

MAHER, J. J. (1981). **Abstract Expressionist Ceramics: Peter Voulkos, Kenneth Price, John Mason**, Yüksek Lisans Tezi, Doğu Illinois Üniversitesi, A.B.D.

SHINER, L. (2018). Çev. İsmail Türkmen, **Sanatın İcadı Bir Kültür Tarihi**, İstanbul: Ayrıntı yayınları

TAŞPINAR Şentürk, Ö. (2020). **Seramik Sanatında Peter Voulkos Etkisi**. *ulakbilge*, 44 (2020 Ocak): s. 72-78. doi: 10.7816/ulakbilge-08-44-07